

Kéthavonta megjelenő helyi információs és kulturális lap

Ládi Körkép

XVIII. évfolyam

2020. július

104. lapszám

Különszám

Pálos 2020 Sajóladon

Impresszum - Ládi Körkép

Kiadja: Sajólad Község Önkormányzata **Főszerkesztő:** Varga-Bócsi Ágnes

Szerkesztőségi tagok: Bugyinkóné Ronyecz Ágnes, Czaga László, Dudásné Bócsi Nikolett,
Szendrei Csilla, Takácsné Gah Erzsébet, Veres Mária **Fotó:** Keresztúri Ágnes

Elérhetőség: ladi.korkep.szerk@gmail.com

Címlapfotó: Templom részlet - Losonczi-Kiss Petra - Petra photography

www.sajolad.hu

Sajólad Szűz Mária látogatása- templom

Fotók: Losonczy-Kiss Petra - Petra photography, Keresztúri Ágnes, Takácsné Gah Erzsébet, internet

ELŐSZÓ

POLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ

Kedves Sajóládiak!

Egy rendhagyó Sajóládi Körképet tart a kezében a Tisztelt Olvasó, egy tematikus lap-számot, amelynek apropóját az adja, hogy a Pálos Rend 2020-ban ünnepli fennállásának 750. évfordulóját. A meghirdetett Boldog Özséb emlékévként ünnepi hangulatban telik, hiába színezte át némileg a megemlékezéseket és programokat a koronavírus járvány miatt kialakult egészségügyi helyzet.

Érdekes véletlennek tartom, hogy 2020-ban sokan kényszerültünk önkéntes karanténba, távolságot tartva szeretteinktől, hiszen tudvalevő, hogy Özséb is remete szerzetes volt, aki imádságban és vezeklésben hordozta népét, ám ő választotta ezt az életformát. Azonban biztosra veszem, hogy a magány óráiban elmondott imák eljutottak Istenhez, aki időnként komoly nehézségekkel tesz próbára minket. Ezekben a próbatételekben a megújulás, a megtisztulás lehetőségét is nyújtva számunkra.

A pálos szerzetesek a Boldog Özséb évjelmondatává ezt tették: Magyarország, közöm van hozzád! Özsébet ugyanis az Úr egy látomással szólította meg remeteségében, amikor apró lángokat látott, amelyek egymáshoz közeledve egyesültek és erős lángoszloppá álltak össze. Özséb megérezte, hogy a lángok remetétársait jelképezik, megértette, hogy egyedül erőtlenség, de együtt hatalmassá válhatnak.

A Pálos Rend a jubileumi évben Özséb atya szellemi örökségére kívánja a figyelmet irányítani. Hogy talán elszigetelve vagyunk, mégis közünk van egymáshoz. A vírus nehéz óráiban is rendre azt hallottuk televízióból, rádióból, hogy nem vagy egyedül. A nehéz órákban erőt meríthettünk abból, hogy egymásért vállalunk felelősséget.

Szóval úgy gondolom, hogy ha fizikális síkon hátráltatta is a világjárvány a Pálos Rendet a méltó megemlékezésekben, de lelki síkon Isten erősen munkálkodott bennünk. Re-

mélem, sokan felfedezték, hogy világnézettől függetlenül kell erősítenünk összetartozás tudatunkat, a közös felelősségvállalás erejét, újra megtapasztalnunk valódi értékeinket, a közösségi-lét örömeit.

A szerzetesek útjára indítottak egy pálos kiállítóbuszt, amely miniatürizálva mutatja be a rend történetét. A busz 2020 során bejárja az országot, eljut Erdélybe, Felvidékre és Lengyelországba. A sajóládi búcsú napján, július 5-én pedig nagy örömünkre Sajóladra érkezik.

Mindenkit arra biztatok, hogy a szentmise előtt vagy után tekintsék meg a helytörténeti jelentőséggel bíró kiállítást. A busz fedélzetén többek között pálos atyák vallanak magukról, két digitális képkeretben kolostorok és zarándokok képei láthatók, történetek és ábrázolások Boldog Özsébről, de interaktív képernyős alkalmazással még a Festetics kódex is végig lapozható.

Hadd köszönjem meg különösen a pálos szerzeteseknek, Varga Béla plébános úrnak, általános iskolánk nyugalmazott igazgató urának, Farkas Ferencnek, illetve minden jótét léleknek, akinek szellemi vagy fizikai munkája van abban, hogy ez a kiállítás létre jöhetett és településünkre is ellátogatható.

Tudomásom szerint ma a világon 73 rendházban több mint 500 szerzetes él, akik a Rend küldetésének megfelelően rendületlenül imádkoznak és áldozatokat hoznak a szeretet növekedéséért, a lelki felemelkedésért. Isten áldása legyen rajtuk és munkájukon. Ünnepeljünk velük, ünnepeljük együtt, hogy 2020 a pálosok éve!

Tisztelettel,
Pozbai Zoltán
polgármester

Sajólad, 2020. június 8.

PÁLOS ÉVFORDULÓK SAJÓLÁDON 2020

2020. sok szempontból a kerek évfordulók emlékére Magyarországon, hisz rögtön eszünkbe jut a trianoni évforduló. Mindenki tudja, hogy idén 100 éve, hogy aláírták az I. világháborút lezáró békediktátumot, amely hazánk megcsonkítását eredményezte. A számos évfordulót felsorolni nem célom, csak azokat emelném ki, amelyek sajlóként fontosak és érdekesek lehetnek.

BOLDOG ÖZSÉB ÉV

Aki követi a Ládi Körkép lapszámain, annak eszébe juthat, hogy év elején beszámoltunk arról, hogy idén emlékezünk meg Boldog Özséb – a pálos rend alapítója – halálának 750. évfordulójáról. Ennek okán a rend meghirdette a Boldog Özséb-évet, melynek jelmondata: **Magyarország, közöm van hozzád!** A rend honlapján található közleményt idézve kapjuk meg a legátfogóbb képet az emlékév szellemiségéről: „*Boldog Özséb halálának 750. évfordulóján jubileumi évet nyitunk. Azonban nem is annyira Özséb atyára, hanem az ő szellemi örökségére szeretnénk irányítani a figyelmet ebben az évben: mindannyian összetartozunk! Magyar a magyarral – határon innen és túl –, és magyar az itt élő más nemzetiségű testvéreinkkel. Múltunk sebeit is együtt hordozzuk. Közünk van a mellettünk üllőhöz; közünk van az utcán szembe jövőhöz vagy a padon alvóhoz. Közünk van a településünkhöz, az utcához, a közterülethez. Közünk van a tájhoz, a természethez, az élővilághoz. Közünk van ehhez az országhoz, néphez és kultúrához! Közünk van sorsának alakulásához. Egy szóval: közünk van Magyarországhoz!* Ne felejtsük: a lángocskák egyedül csak pislákolnak, de együtt hatalmassá válnak. Az összetartozás felismerése és a felelősség vállalása nem teher, hanem ajándék; megajándékoz bennünket egymással.

Ezen gondolatokból kiindulva a Boldog Özséb év jelmondata: **Magyarország, közöm van hozzád!**

Szeretnénk ebben az évben meghívni minden magyar embert – világnézettől függetlenül – hogy fedezzük fel és erősítsük meg az összetartozás tudatban és az egymásért való felelősségvállalásban. Fedezzük fel értékeinket és fedezzük fel egymást, tapasztaljuk meg a közösségekben-lét örömeit.”

Az emlékév tiszteletére pálos rendtörténeti vándorkiállítást indított útjára a rend, a pálos buszt. A járványhelyzet bizonytalanságai után a busz hozzánk, Sajóládra is ellátogat a ládi templombúcsú napján, 2020. július 5-én. Ha pedig a templomot említjük, akkor itt is találkozunk egy idén kerek évfordulóval.

TEMLOM ÉVFORDULÓ

A sajóládi templom idén az elkészülésének 300. évfordulóját ünnepli. A templom és a kolostor első, építésére vonatkozó ünnepélyes alapítólevél 1387 szeptember 25-én íródott. Az alapítástól kezdve a pálos kolostor vált a falu történetének fő meghatározójává. 1423-ben János egri segédpüspök fölszentelte a monostor templomát, a Szentlélek-kápolnát, a temetőt és a klostrom folyosóját. A 14.-15. századi kolostorokhoz hasonlóan a sajóládi is egy főúri család alapítása, amelyet még számos köznemes, középbirtokos család is támogat, legtöbbször misealapítvány, vagy valamilyen kedvezményes juttatás formájában. A templom és a kolostor így szépen gyarapodik, 130 éves fejlődését majd 2 évszázadnyi hanyatlás követi. A kolostort kifosztják, elnéptelenedik, épületeit rombolják.

Ezután érünk el az 1700-as évek elejéhez, amikor a rend újra birtokba veszi a kolostort és elkezdik helyre hozni. Ennek a munkának az eredménye képen 1720-ra sikerül a templom újjáépítése. Áll a templom, a mai formában is ismert sekrestyéjével, kórusával együtt. **Tulajdonképpen 1720. júliusa a templom születésnapja, és az kon-**

vent alapkövetésének évfordulója.

Gerald Miklós egri kanonok buzgolkodásának köszönhetően 1738-ra rendbe hozatja a kolostort is alapjától a tetejéig, az udvart fallal veteti körül, a zöldségeskert mellett gyümölcsöst is ültet. Rengeteg kitűnő könyvvel gazdagítja a rendház könyvtárát. Többek között a szentélyt ezüsttel, a Szeplőtelen Szűz oltárát arannyal dúsan ékesíti. A monostor is felépül és egészen a rend feloszlásáig, 1786-ig élnek itt pálos szerzetesek, gyarapszik. A rend vagyonát a feloszláskor elkobozzák, értékeit összegyűjtik, jobb esetben eladományozzák.

A SAJÓLÁDI PÁLOSOK TÁRGYI HAGYATÉKAI

Vajon az épületen túl – ide értve a templom falait, díszítését és az egykori kolostor megmaradt épületrészeit – mi maradt ránk, az utókorra a pálos időkől? Melyek azok a berendezési tárgyak, műemlékek, amelyek még mai is magukon viselik a hajdani pálos atyák láthatatlan újlenyomatait? Tudjuk-e hogy azokat bizony majd 300 éve a pálosok készítették és mi nap, mint nap láthatjuk?

A templom és berendezései

Ma a templom berendezési tárgyai közül a padok és a főhajóban található két intarziás stallum maradtak ránk a pálos időkől. Ezek viselik magukon még mindig a pálos atyák alkotó kezének nyoma, és vallanak az egykori szerzetesi műhely asztalos-faragó művészetéről. A padokat ugyan felújították, de az értékes, faragott mellvédek, oldaltámlák és könyöklők – konzerválással ugyan – de eredetiben maradtak ránk. A templom sekrestyéjében található öltöző szekrény és asztal szintén pálos faragvány.

Említést kell tennünk két

olyan műemlékről, amelyek nem a templomban találhatóak, de szintúgy a 18. századi pálosok művészi munkájának tanúbizonyságai.

Az újhutai szószerék

Az egyik ilyen eredeti be-
rendezési tárgy egy szószerék, amely
nem Sajóladon, hanem jelenleg a
bükkszentkereszti templomban ta-
lálható. Különlegessége az, hogy ol-
dalán a négy evangélistát, a hagyo-
mányos ábrázolástól eltérően, pálos
habitusban jeleníti meg. A szószerék
a rend feloszlatakor került az
akkori újhutai templomba, a diós-

győri Mária-oltárral és az orgonával
együtt. A mai napig ott látható.

Nepomuki Szent János szobra

A folyók melletti helysége-
ben szokás volt Nepomuki Szent
János tisztelete. Ennek követke-
ztében a pálosok az új templomban
1724-ben, 1774-ben pedig az új híd
mellett állítottak szobrot a szent
tiszteletére. Szerencsére a híd mellé
állított szobor ma is megtalálható
Sajólad főterén. 1999-es restaurá-
lásaig és áthelyezéseiig, 222 évig állt
a szobor a Sajó híd mellett, a folyó
bal partján. A homokkőből készült

szobor állapotának sajnos nem ked-
vez az időjárás, újabb felújításra és
védelemre szorul.

Jó érzés sajlóladiként tudni,
hogy naponta elsetálhatunk mellet-
tük, megérinthejük őket, mert ezek
is a történelmünk apró pálos darab-
kái.

Varga-Bócsi Ágnes

Felhasznált irodalom:

Joó Tibor - A sajlóadi pálos kolostor;

Dr. Balpataki Béla - Fejezetek Sajólad történetéből 1387-2004

Farkas Ferenc, Vitéz Gábor Miklós - Baráttokkal Sajóladon

Internet:

[http://www.palosrend.hu/aktualis-2/1116-magyaror-
szag-kozum-van-hozzad](http://www.palosrend.hu/aktualis-2/1116-magyaror-szag-kozum-van-hozzad)

[http://www.palosepiteszet.hu/kelet-magyarorszag-palos-ko-
lostorai/sajolad/](http://www.palosepiteszet.hu/kelet-magyarorszag-palos-ko-
lostorai/sajolad/)

Képek a 2. oldalon

AZ UTAZÓ KIÁLLÍTÁSRÓL

A cím - Pálosan szép az élet! - egy betű eltérés-
sel, kedves, játékos rájátszás egy magyar szólásra (Pá-
osan szép az élet). A szólás arra utal, hogy az embernek
házasságban, párba kötve („pálosan”) nagyobb a lehe-
tősége a boldogságra. A magyar szólás egyszersmind
a jövőbe vetett bizalmat is hordozza. Kiállításunk kon-
cepciója - kapcsolódva a címhez - rejtetten, az elbeszé-
lés „szövetébe” ágyazottan jeleníti meg, hogy pálosnak,
s általában szerzetesnek, szerzetesapnak lenni teljes
élet, amely nem a bezárkózás, hanem a kiteljesedés útja
- hétköznapi és teológiai értelemben is a boldogságra
vezető modern életforma.

A vándorkiállítás a magyar pálos történet ele-
meit elsősorban mint közös, mindenki számára átélhe-
tő magyar örökséget mutatja be. Célja, hogy útja során
ne csak a katolikus, s ne csak a hívő embereket szólítsa
meg, hanem mindenkit, akit érdekel a magyar múlt, a
magyar történelem. Ennek a közösségteremtő célnak
eleme a buszban kialakított megbékélés pontja is, amely
mindannyiunkat hív az Istennel, az önmagunkkal és az
embertársainkkal való kiengesztelődésre.

„Boldog pálos szerzetes vagyok.” - nyilatkozta
2019-ben a huszonöt éve pappá szentelt Bátor Botond, a
magyarországi pálosok korábbi tartományfőnöke. Ez a
gondolat összecseng a kommunizmus idején - a Paskai
László (1927-2015) bíboros, prímás által klandesztinnak
nevezett időszakban - rejtetten élő egyik pálos, Bolyós
Ákos (1914-1994) atya a renden belül ma is sokszor fel-
idézt gondolatával: „Ne azért adjál hálát, mert pálos
vagy, hanem azért, mert pálos lehetsz.”

E két pálos szerzetespap által megfogalmazott
gondolatok ihlették a kiállítás tematikáját is. **A nyolc
részről, nyolc egymástól némiképp elkülönített tétel-
ből álló tárlat részeit az evangéliumi nyolc boldogság
mondai fűzik össze. Az egy-egy boldogságmondás-
hoz kapcsolódó különböző témák, nem a rendtörténet
kronológiáját követik, hanem bizonyos megközelíté-
seket emelnek ki.**

A kiállítás magyar nyelvű, de a felületeken
viszonylag kevés szöveg szerepel, amelyek a magya-
rul nem értő látogató számára QR-kódok útján, vagy

- okostelefon, illetve internetkapcsolat híján - veze-
tőfüzetben olvashatóak angol és lengyel nyelven. A
QR-kódok, illetve a vezetőfüzet segítségével a magyar
látogató számára is további tartalmak érhetőek el.

A nézőt több interaktív lehetőség segíti az él-
ményszerzésben. A magyarul nem értők számára is
érdekes lehet például meghallgatni a Misztrál együt-
tes által előadott dalt, amelyben szinte kizárólag olyan
magyar települések helynevei szerepelnek, ahol egykor
(1526, illetve 1786 előtt) pálos kolostorok voltak a törté-
nelmi Magyarország területén.

Virtuálisan végiglapozhatja a látogató a legdí-
szesebb magyar nyelvemlékkódexet, az Országos Szé-
chenyi Könyvtárban őrzött Festetics-kódexet, amely a
XV. század végén készült az egyik magyar kolostorban,
Nagyvázsonyban.

Informatikai eszköz segítségével tekintheti vé-
gig a néző Esztergomi Boldog Özséb számos ábrázolá-
sát, illetve leülve, kényelmesen lapozgathatja az 1950
előtti és az 1989 utáni pálos élet fotóit.

Hangsúlyos szerepet kap a kiállításban a len-
gyelországi Czestochowa, a mai rendi központ 1382-es
alapítása, valamint az ott őrzött Fekete Madonna ikon
és annak több magyarországi másolata, illetve a lengyel
tartomány 1786 utáni, illetve az 1934-es magyarországi
újraindulással kapcsolatos kulcsszerepe.

Forgatható „falon”, egy-egy mondattal, képpel
illusztrálva mutatjuk be az „alkotó” magyar pálosokat
- köztük a Vitae fratrum szerzőjét, Gyöngyösi Gergelyt
vagy az 1934-es újraindulás egyik alakját, Gyéressy
Béla Ágoston atyát, A fehér barát című rendi értesítő
elindítóját, aki a klandesztin időszakban művészettör-
ténész végzettsége révén a rend épített örökségének fel-
tárásában szerzett érdemeket. [Szerk. kieg.: Sajólad hely-
történeti szempontjából érdekesség, hogy itt találkozhatunk
a köségünkhöz is köthető Csúzi Zsigmond nevével és pálos
alkotó tevékenységéhez köthető hitszónoki munkásságával.]

Hisszük, hogy a Pálosan szép az élet! című ki-
állítás hozzájárul az egyetlen magyar alapítású férfi
szerzetesrend, illetve közös kulturális örökségünk jobb
megismeréséhez!

<http://palosbusz.hu/bevezeto/>

Képek a 15. oldalon

HELYTÖRTÉNET

AKI HÁROMSZOR VOLT BARÁT SAJÓLÁDON Tisztelgés Csúzi Zsigmond születésének 350. évfordulóján

MOTTÓ:

„Születtem.
Szerettem hazámat,
S dolgoztam is érte. /.../
Tegyetek ti is így.” (Virág Benedek)

Ünnepi esztendő e mostani, az egyetlen magyar alapítású szerzetesi rend, a pálosok számára. Január 20-án Esztergomi Boldog Özséb halálának 750. évfordulóján megemlékezést tartottak a rend alapítójáról, és ugyanekkor a pálos rend fennállásának háromnegyed-évezredes jubileumán rendezvénysorozat vette kezdetét. Fővédnöke dr. Erdő Péter bíboros-primás, esztergom-budapesti érsek. A nagy esemény megnyitója Budapesten, a Szent István Bazilikában kezdődött szent misével, melyet a római katolikus egyház főpásztorára celebrált. Ugyanitt volt annak az országos és „határainkon túli” vándorkiállításnak megnyitója is, amely „Pálosan szép az élet” jelmonddal indult útjára. A kiállítás mozgó tárlaton, miniatürizálva, rendhagyó módon mutatja be a rend történetét, - egy egész éven át. A rendezvény hazánkon túl eljut Erdélybe és a Felvidékre is, tehát a legtöbb helyre, ahol az évszázadok alatt a korabeli Magyarországon pálos kolostorok működtek, vagy jelenleg is működnek. Így megtekinthető Sajóladon is, mint rendkívül jeles egyháztörténeti esemény. Ehhez kapcsolható egy helyi évforduló is. 291 évvel ezelőtt itt hunyt el egy nevezetes pálos szerzetes, Csúzi Zsigmond, akinek személyéről a jelenkor embere keveset tud. Méltó tehát és illő, hogy személyéről megemlékezzünk, és életútját az eddiginél jobban megismerjük. Túlzás nélkül állítható, - bár ezt kevesen tudják, - hogy Fráter György után mintegy 180 évvel ő volt a leghíresebb sajóladai pálos szerzetes.

A pálos címer: ovális pajzs kék mezéjében, zöld talajon álló természetes színű pálmafa, melyhez két oldalról egy-egy természetes színű, sörényes himoroszlán ágaskodva támaszkodik. A fa tetején nyitott szárnyú, fekete holló, csőrében egy darab kenyér.

Pálosok, 2020.

SZÁRMAZÁSA, GYERMEK. ÉS IFJÚKORA

Fráter György után ő lehet a legismertebb, s talán a második leghíresebb sajóládi pálos szerzetes. Megismeréséhez azok a váratlan, nagy értékű források felbukkanása segített hozzá, melyet eddig a kutatók számára ismeretlenek vagy hozzáférhetetlenek voltak. E nehézséget jórészt feloldotta, a szlovákiai, magyar író, újságíró, Oravetz Ferenc, Csúz község polgármesterének könyve, amit „Csúz: kúriák, kastélyok faluja és a Csúzi nemesi család” címen adott közre. (Komárom, KT Kiadó 2009.)

Az írás évszázadokra visszanyúlva lehetővé teszi, hogy nagy léptekkel haladva megismerjük a földrajzi környezetet, magát a települést, és a családot, melyből élénk lép Csúzi Zsigmond, az a pálos szerzetes, aki mozgalmas élete során háromszor volt a sajóládi kolostor lakója. A családtörténet megmutatja annak igazát, hogy a név mennyire kötelez, - bár ezt Csúzi Zsigmond talán egyszer sem ejtette ki a száján. Az is nyilvánvaló, hogy a földrajzi környezet és a családi generációk láncolata és azok életmódja mily nagymértékben befolyásolják a személyiség kialakulását.

A szülőföld, a hely

Csúz a történelmi Magyarországon, a mai Szlovákia déli részén, Dubník (Tölgy) néven szereplő község, az Érsekújvári járás nyitrai kerületében található, az 589-es főút mentén. A község Érsekújvártól, délkeleti irányba, 22 km-re fekszik. Szomszédai nevükből ítélve színmagyar falvak voltak. (Jászfalu, Komáromszemere, Udvard, Perbete, Fűr, Szógyén, Nagyölved.)

Elsőnek egy oklevél említi 1236-ban Chus formában, de már a 12. században létezett. Első résztulajdonosa Imre, Árpád-házi király alatt Miklós bán volt, aki 1205-1206 között a nádori tisztséget is betöltötte. A Csúziak őseinek, a Szemere-nembeli Sándornak a neve egy oklevélből bukkan elő. A kiváló történész, Györffy György megállapítása szerint az első ismert ős ennek alapján kezdte használni a Csúzy nevet, Sandrin de Chus formában. A következő évszázadokban a családból több jeles történelmi személyiség került ki. Közéjük tartozott Csúzy János, horvát-dalmát bán, Nagy Lajos királyunk egyik hadvezére, aki részt vett a velencei hadjáratban, három Csúzi Pál, akik mindhárman császári és királyi kamarások voltak. E családból származott Csúzi Gáspár veszprémi alispán, Csúzi Pál honvédőrnagy, és természetesen Csúzi Zsigmond, pálos szerzetes, az országos híró hitszónok is.

Családi címer

A nemesi família jó hírnevét öregbítették a Csúzi nők is, akik férjhezmenetelükkel több család felemelkedését segítették elő. Közülük való Csúzy Sára is, aki báró Paksy János, egykori komáromi várkapitánynak a hitvese volt. A származási tábla szerint egyenes ágon a Csúzi nevet a következő nemesek vitték tovább: Sandrinus de Chus, - János, - István, - Antal, - Péter, - Menyhért, - Anna. Menyhértnel férfiágon kihalt ez az ág, de leányát, Annát fiúsították, emiatt gyermekei tovább használhatták és használták is, a Csúzi nevet. Anna férje, Szent-Mihályi Tamás volt, ezért innentől fogva a család a Pusztaszentmihályi előnevet használta. Az ő házasságukból született pusztaszentmihályi Csúzi Pál, 1647-ben, aki Érsek Annát vette feleségül. Egy másik forrás szerint Csúzi Pálnak az első felesége Berényi Kata, a második Vásonykői Horváth Kata volt. Az egyik forrás ez utóbbit tartja a pálos szerzetes édesanyjának. (Ennek a tisztázatlanságnak feloldása újabb kutatásra vár.)

A geneológiából eddig is jól kitűnik, hogy egy jelentős múltú nemesi családdal van dolgunk, melynek tagjai generációról-generációra főleg katonáskodással, politikai becsvággyal élték életüket. Ebbe született bele 1670-ben Csúzi Zsigmond, aki férfi elődeivel és rokonaival ellentétben az egyházi életet választotta, pálos szerzetes lett. A szülei 1680 táján Csúzon kastélyépítésbe kezdtek. Ekkor a falut, mely a török pusztítások következtében teljesen elnéptelenedett, újra telepítették. Noha a történelmi viszontagságok továbbra sem kímélték - sok más községgel együtt -, a kastély 1948-ig a leszármazottak kezében maradt. Utána államosították. A település fekvése mindig kedvező volt. Valószínű, a Csúzi család tagjai valamelyik olyan közeli városban kezdték tanulmányikat, amelyekben jó hírű iskolák működtek.

A szerzetesi életben betöltött pozíciói alapján következtetni lehet arra, hogy hatékony iskolai oktatásban részesült. A hittudományon kívül jól megtanulta a latin nyelvet, felnőtt korában tudott más idegen nyelveket is, pl. a szerb-horvátot és a szlovákot is. Ez utóbbit irodalmi munkásságában lehet megtalálni. Nem lehet tudni, melyik kolostorban lett újonc, hol lett a pálos rend tagja, s azt sem, hogy harminckét éves koráig mely kolostorban, kolostorokban szerzeteskedett. 1702-től egyházi életének állomásai a helyel-közzel hiányos források ellenére már jól megismerhetők.

A PÁLOS SZERZETBEN

Itteni életének legfőbb forrása a pannonthalmi könyvtár kéziratos műve, az *Acta provinciae Hungariae ordinis Sancti Pauli primieremit ab anno 1701-1726-ig*. Ezen alapulnak Sörös Ignác írásai Csúzi Zsigmondra vonatkozóan, melyek megjelentek az *Egyetemes Philológiai Közlöny* 1911. évi 35. szám 435-436. oldalán, valamint az 1917. évi számban, a 689-690. oldalon. Az első följegyzés 1702. május 15-ről való. Ez tudatja, hogy a rendi előjáróság erdélyi misszióhoz rendelte hitszónoknak. Azt meg már Gyöngyösi Gergelytől tudjuk, hitszónok csak tanult, szentéletű ember lehetett. Aki ebben professzionális ismeretekkel és a szónoklás képességével nem rendelkezett, az ilyen feladatot nem kaphatott.

A szónoki feladatain túl hitoktató is volt. Hitbéli kérdésekben a rendtársak hozzá fordulhattak magyarázatért, eligazításért. A jó válaszokért a szent iratokat állandóan tanulmányoznia kellett, tehát a hitszónokoknak az élete folyamatos ismeretszerzésből állt. Ottléte alatt tartósan betegeskedni kezdett, ezért a rend előjárói átirányították Sátoraljaújhelybe, egyházi szolgálatra. Sörös Pongrác szerint innen is tovább került, nem tudni mikortól, 1711-ig. Ezen a ponton a jelzett időig a forrás homályba vész, de teljesen más helyen kitisztul. Abból kiderül, hogy 1706-1709 között Csúzi Zsigmond a Rákóczi-szabadságharc egy lovas testőrezredében mint káplán, tábori lelkészként szolgált. A jelzett 9 évből tehát a három tábori lelkész év tiszta, de a többi, 8-9 év homályban marad. Lehet, hogy egyszer még fény derül rá! (Az is lehet, hogy a tábori lelkészség korábban kezdődött.)

Más forrás szerint Csúzi Zsigmond 1706-1708 között tábori lelkész, s 1709-ben már Sajóládon kormányzó. Ha ez így helytálló, akkor nem kétszer, de háromszor volt a kolostor lakója. Hézagosan ismertek a sajóládi pálos kolostor helynökeinek, perjeleinek és kormányzóinak nevei, szolgálati idejük 1454-1713 között, de életükről, működésükről semmit nem tudunk.

A sajóládi pálos-kolostor helynökei, perjelei és kormányzói névsorozata

a) Helynökök:

1454. évben István (Act. Conv. Lád 7. cs. 18. sz.)

1464. évben - Vincze (U. o. 15. cs. 2. sz.)

1479. évben - Máté (U. o. 7. cs. 33. sz.)

1525. évben - Antal (U. o. 3. cs. 3. sz.)

1548 - 1549. években - Bauchai Bálint (Act. Conv. Diósgyőr. 1. cs. 16. sz. — et Conv. Lád 1. cs. 12. sz.)

1563. évben - Simon (Act. Conv. Lád 1. cs. 15. sz.)

1567. évben - György (U. o. 8. cs. 12. sz.)

1570. évben - Belavi Imre, itt, és Újhelyben (Prot. Paid. 261. I.)

1643 - 1648. években - Vanoviczi János. (Act. Conv. Lád 1. cs. 15. sz. — 8. cs. 13. sz. — Paul. Diósgyőr 6. cs. 27. sz.)

1689. évben - Barlovich Lajos. (Acta Conv. Lád 1. cs. 17. sz. és A.)

b) Perjelek:

1412. évben - Tamás. (Act. Conv. LádProv. 7. cs. 10. sz.)

1426 - 1429. években - Miklós. (U. o. 1. cs. 9. sz. — 8. cs. 4. sz. — 13. cs. 8. sz.)

1500. évben - Miklós. (Act. Conv. 5. cs. 1. sz.)

1643. évben - Füley Lajos. (U. o. 1. cs. 11. sz.)

1720 - 1722. években - Szentál Gáspár. (U. o. 1. cs. 31. 35. sz.)
 1723. évben - Kopny János. (U. o. 1. cs. 32. sz.)
 1729. évben - Orlovich József. (U. o. 9. cs. 8. sz.)
 1730 - 1737. években - Kotnaky Fülöp. (Acta Paul. Diósgyőr. 6. cs. 34. sz. és Memorabilia. — (Act. Conv. Lád. 1. cs. — 9. cs. 11. 14. 24.)
 1743 - 1746. években - Keresztes Kér. János. (Acta Conv. 1. cs. 35. sz. — 13. cs. 17. 18. sz.)
 1750. évben - Tomasovics András. (Acta Paul. Dédes. 1. cs. 4. sz.)
 1753 - 1756. években - Keresztes József. (Acta Paul. Lád 1. cs. 42. 44. 45. sz.)
 1758. évben - Horhi Antal. (Acta Paul. Dédes 1. cs. 7. sz.)
 1758 - 1763. években - Pelyi Pál. (Acta Paul. Lád 1. cs. 45. 49. 51. sz. és Memorab.)
 1771 - 1773. években - Bektan Bertalan perjel, és Vidi Ferencz elöljáró. (Memorab.)
 1782 - 1784. években - Pap Péter. (Acta Conv. 1. cs. 54. sz.)

c) Kormányzók.

1650 - 1653. években - Sissinaczky Zsigmond egyszersmind szék- ház-eltérő. (Acta Conv. 1. cs. 17. sz. — 9. cs. 18. sz. - 11.
 1674. évben - Bébery Gergely. (U. o. 11. cs. 3. sz.)
 1693. évben - Háczy István. (U. o. 1. cs. 11. sz.)
 1706. évben - Székely András. (U. o. 1. cs. 27. sz.)
 1708., 1709. évben - Csúzy Zsigmond. (U. o. 1. cs. 27. és 28. sz.)
 1712. évben - Huszár István. (Acta Conv. Diósgyőr. 3. cs. 7. sz.)
 1713. évben - Bottmueth Bernát. (U. o. 3. cs. 31. sz.)
 1713 - 1715. években - Szentál Gáspár. (U. o. tí. cs. 32. 36. sz. és Memorab.)
 /Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre 2. Az Egri érsek-egyház-tartomány (Pest, 1872)I. Fejezet. Az egri főegyházmegye/

CSÚZI ZSIGMOND A TÁBORI LELKÉSZ

Rákóczi fejedelem 1705-ben kiadta az „Egyházi személyek regimentben való hozataláról szolló parancsolat”-ját. Ebben arra utasította a főtiszteket, hogy minden egyes ezrednél alkalmazzanak rendes fizetéssel ellátott, állandó tábori lelkészt. Így találtak rá minden bizonnyal 1706-ban Sátorajúj helyben Csúzi Zsigmondra, akit az egyházi feljebbvalójától az ezred parancsnoka kért ki szolgálatra. Ezredese Ordódy György volt. Az itteni pálos kolostor perjele névről nem ismert, - de ekkor az egri egyházmegye püspöke Telekesi István, a zempléni esperes pedig Rozgonyi Mihály volt. Tehát valaki közülük engedte el őt tábori lelkészi szolgálatra.

A tábori papok kijelölését Rákóczi az egyházak püspökeinek és espereseinek feladatául szabta. Az ő kötelességükben állott a katonaság lelkipozásának ügyét „oly jó móddal előre vinni, hogy a hadak közt gyakorlandó isteni tisztelet végbevitelére kíváncsi egyházi személy iránt fogadtatás ne legyen.” (Forrás: Egyháztörténet I. 1943. Révész Imre: Tábori papok Rákóczi Ferenc hadseregében 54. old.)

A korabeli magyarság általános bűne a szitkozódás, az átkozódás, a káromkodás volt. Ez utóbbira mondta Szentpéteri István, az egyik prédikátor, hogy „Ha a káromkodókat Magyarországon mind megköveznék, amint Isten parancsolja, a kőfalnak úgy mind el kellene rontatniok.” (Forrás: Egyháztörténet I. 1943. Révész Imre: Tábori papok Rákóczi Ferenc hadseregében 69. old.) Ez nem csupán közrendi emberekre volt jellemző, hanem a fölöttük álló nemesi és úri rétegekre is. A Fejedelem ezt csak lelkipásztori munkával látta orvosolhatónak. A katonák között az istenkáromlás napirenden volt, ezen túl fenyegettek, fosztogattak, durva erőszakot alkalmaztak, korhelykedtek, részegeskedtek, sőt voltak, akik a papok fizikai bántalmazásáig is elmentek. Ezek megfékezésére, visszatartására Rákóczi Ferenc pápens levelek kibocsátásával, büntetések sorozatával tett ellenlépéseket. A büntetésben a fokozatosság érvényesült. A legenyhébb a megvesszőzés volt. Ismétlődés esetén folytatódott a pálcázással, s legvégső esetben az ónodi Hadi Regula II: artikulusa szerint a notóriusan káromkodókra a tizedik eset után halálbüntetés várt. Például elrettentésnek Kiss Albert ezerskapitányt is kivégezték. Aki káromkodást hallott, annak az esetet jelentenie kellett parancsnokának, aki a büntetésről intézkedett. Ha ezt nem tette, őt is megbüntették.

A förtelmes káromkodásokat jóérzésű katonáknak nehéz, a lelkészeknek pedig rossz volt hallgatni. Ilyen ocsmány beszédeket ugyanis a szerzetes-lelkészek civil életükben jóformán sohasem, vagy csak nagyritkán hallottak, ez megbotránkoztatta őket. A lelkész és a káromkodó katona ilyen okból könnyen konfliktusba keveredhetett, mert ennek büntetés, a katona részéről meggyűlölködés lett a vége. Talán egy ilyen, vagy ezzel rokonítható helyzet idézte elő azt a szomorú eseményt, ami tragédiával végződött. Az egyik katona fegyverével rátámadt Csúzi Zsigmondra, a tettlegességnek az lett a vége, hogy a katona belehalt. Szomorú, de a katona és a pap között ez példa nélkül álló eset lehetett. A történet leírása nem maradt fenn,

[illegible]

Az ügynek biztos, hogy volt folytatása, hadiszék elé került, de ebben Csúzi Zsigmondot nem marasztalták el. A csélcsep káromkodókat így jellemzi:

„Mit gondoltok? Milyen példát mutatna Júdás Machabacus a mostani káromkodóknak? Kiknek ébredése átok, ébrenléte szitok, lefekvése undok káromkodás. Kik mint istentagadók kevesellik a három vagy hét szentség tagadását, hanem ezek helyett százakat, milliókat szórnak, s fűznek össze. Ezek mindennapi imádsága az adta-teremtette, az ördög vigye el, rontsa, tördelje, prémezzze, csipkézze, üsse meg a guta, vagy a láncos menykő. Egyszóval minden szavuk, gonosz szokásból való éktelen szitok és feslett káromkodás. Úgy, hogy néha örvendjenek a gonosz szülők, ha hallják gonosz magzatukat frissen káromkodni, mert ebből tudhatják: ebből lesz a jó katona, mert jól tud morogni. Úgy-úgy: jó katona, de nem az Isten, hanem az ördög katonája..”

Voltak olyan lelkészek, akik Rákóczi hadseregében fegyverrel, katonaként szolgáltak. A kitűnő magyar festő, Mátyási Ádám öccse is e sereg katonája volt, ezért vele is megeshetett, hogy vért kellett ontania. Csúzi már 1709-től nem szolgált a kuruc seregben, nem tudni, hogy 1711-ig hol volt. A katonáskodás személyiségén mély nyomot hagyott, meglátszik későbbi beszédein.

Hogyan élt Csúzi Zsigmond a kuruc táborban? A források erről nem beszélnek. Prédikációi érintik, mert használt bennük a katonaságnál is előforduló kifejezéseket, de ezek nem sokat árulnak el. Az egyházi beszéd a személyes elemek közbeiktatását nem tette lehetővé. Minthogy könyvei a szabadságharc után jelentek meg, nem is várható el, hogy élete kuruc korszakáról vallomást tegyen. Ez nem is lett volna célszerű. E korszakot összefoglalta egy mondatban: *„Nehéz a katonakenyér, amint szoktuk mondani, magam is ízleltem.”* (Forrás: Sípszó, 18-19.old.)

CSÚZI ZSIGMOND MÁSODSZOR SAJÓLÁDON

1711-ben öt egyházi felettese a sajóladai kolostor jószágkormányzójának nevezte ki. Ma ezt gazdasági igazgatónak mondanánk. E felelősségteljes munkát nyilván nem bízhatták akárkire. Mai szóhasználatnál élve, ekkor, itt hatalmas beruházás volt. 1706-ban megkezdődött a kolostor régi alapjain való teljes újjáépítése, ami 1737-re készült el teljesen.

Mai szemmel az építkezés nagyon lassúnak tűnik. Akkor ez természetes volt. A falazáshoz a téglát helyben égették. Ehhez a Bársonyos vagy a Sajó medréből sok agyagot kellett kitermelni, elszállítani. A téglavetőmester segítői a conversus testvérek közül kerülhettek ki vagy a helyi jobbágyok köréből. Nem voltak sokan. Az építkezéshez sok tízezer téglát kellett előállítani, odavinni, az építőmesterek keze alá adni. A tégláégetéshez temérdek fa is szükségeltetett, amit a helyi erdőből a lakosság termelt ki. Gépesítés nem, vagy alig volt. Mindenhez emberi és állati erőt használtak. Az építkezéshez akkor is kevés volt a pénz. Az építőmesterek: Miklós, Lipót, Péter és Mátyás nevű kőművesek voltak, akik mellett Ferenc dolgozott „segédmunkásként”. Munkájukért fizetést kaptak. Névtelenek maradtak azok, a csak fizikai munkát végző barátok, és helybeli jobbágyok, akik e mestereknek a falazó anyagot és a vakoláshoz a maltát keverték és szállították.

A nyílászárókat a helyi asztalosműhelyben Dániel és János nevű asztalosok készítették, - nekik is voltak segítőik. A kolostor- és a templomépítés hatalmas munkáját Joannes Baptista Carlone híres építőmester irányította, aki dolgozott az egri székesegyházon, a püspöki rezidencián, és az ország-

ban számos új templom építését irányította. Az olasz származású mester Sajóladon végzett munkája méltán sorakozik említésre méltó művei közé. E körülmények ismeretében a kolostor felépítésének nem volt határ-ideje. Úgy épült, ahogy lehetett. Az építkezés érkezésekor már 5 éve folyt, s még több mint negyedszázad volt belőle hátra.

Csúzi Zsigmond ebből 1711-1714 között 3 évnit részesedett. Legfontosabb feladatai bizonyára az építkezés körül tornyosulhattak, de kiterjedtek egyéb gazdasági ügyekre, például a kolostori gazdálkodásra, a szerződések végrehajtásának ügyeire, a bevételek és kiadások kezelésére, és a kolostorhoz tartozó személyek életkörülményeinek biztosítására. Egyik vélekedés szerint: *„Rendtársai között méltánylásra talált, tekintélyt szerzett.”* Ebben közrejátszhatott az is, hogy egyházi, human tudománya ötvöződött a tábori lelkészség során

szerzett világi, gyakorlati ismeretekkel. A katonáktól, tisztektől lelkésztársaitól, s magától a fejedelemtől is olyan tapasztalatokat szerezhette, amelyek beépültek a személyiségébe, s ezeket a későbbiekben hasznosítani tudta. Közben rendtartományi tikárrá is megválasztották, vezette a provincia aktáit, 1712-ben helyettesítette a tartományfőnököt, mert gyengélkedett. Titkári tevékenységével növelte alakulóban lévő jó hírnevét. Vizitátori feladatokat is ellátott. Rendházakat ellenőrzött Kismartonban, Varannón, Terebesen és Sátoraljaújhelyen. Fizikailag, szellemileg is munkabíró volt.

Második sajlódi működése tehát eredményesnek mondható. Bizonyára ez is hozzájárult ahhoz, hogy előjárói Pápán perjelnek, azaz rendházfőnöknek és substitutus secretáriusnak választották meg. Itt 1714 és 1717 között teljesített megbízatást. E minőségben felelős volt a pápai rendház regula szerinti működéséért, és az egyházi felettesei által kiadott rendelkezések megtartásáért, végrehajtásáért. Ellenőrizte azt, hogy a rendtagok teljesítik-e azokat a kötelességeket, melyeket Gyöngyösi Gergely 4 fejezetben számukra előírt. Talán szigorúbb volt annál, mint amit a rendtagok el tudtak fogadni tőle, mert később látni, érezni lehet, hogy a barátok perjelségével elégedetlenek lettek, s az a nyugalom, ami rendházat jellemezte, utána megbomlott. Előbb lássuk azonban irodalmi munkásságát!

IRODALMI MUNKÁSSÁGA

A barokk művészeti stílus elterjedése Magyarországon 1690-1740 közé esik, - tehát éppen akkorra, amikor Csúzi Zsigmond is alkotott. A barokk irányvonalai mind az építészetben, mind a zenében, mind a festészetben, mind az irodalomban megtalálhatók. Csúzi Zsigmond a népi barokkban alkotott újat és jelentőset. Elődei közül a legkiemelkedőbb Pázmány Péter, a magyar próza első nagymestere, aki kiadta prédikációinak gyűjteményét. Kortársa, Koháry István látomásos verseivel volt sikeres. A magyar barokk legnépszerűbb költője elbeszélő műveivel Gyöngyösi István volt. Közöttük Csúzi Zsigmond művészi prédikációival, remek retorikájával, verseivel, nyelvújító munkásságával jelentős helyet foglal el. Csúzi Zsigmond korának egyik legnagyobb hatású szónoka volt. Ennek táptalaja az egyházi munkák alapos ismerete, igaz istenhite, mély bibliaismeret, klasszikus műveltsége, idegennyelv-tudása, a szónoklattani jártassága, a szónoklás mint művészet iránti érzéke és a korabeli magyar költők munkáinak ismerete, tanulmányozása és önmaga költői tehetsége volt. Beszédeinek nagy részét egész életén át írta, bizonyára ezek legjavából készült el az a válogatás, amit élete vége felé közeledve 5 kötetben összegyűjtve, előkelő pártfogóinak rábeszélésére Pozsonyban 1723 és 1725 között kiadatott. (Termékenysége felért Pázmány Péterével, az esztergomi érsekével.)

Ezek időrendben:

Zengedező sípszó (1723)

Evangeliumi trombita (egyházi beszédek) (1724)

Evangeliumi kenyér (1724)

Kosárba rakott aprólékos morzsalék (1725)

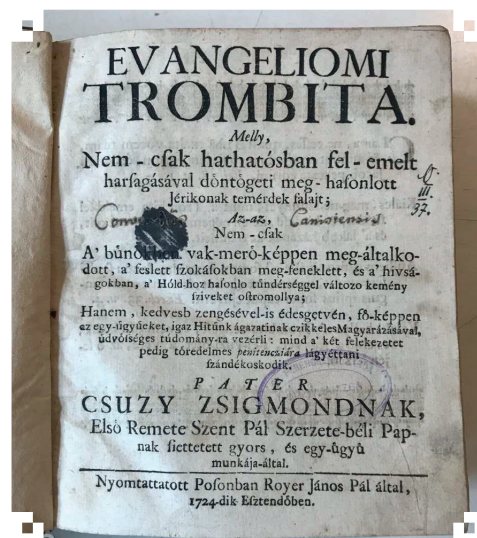
Egész esztendőre való hármás prédikációk (172?)

A művek nyelvezete népi barokk. Beszédeiben szívesen használt olyan szólásokat és közmondásokat, melyek a korabeli népnyelvben közszájon forogtak. Szóalkotó, nyelvújító is volt. Szavai a mai élőbeszédben is folyamatosan előfordulnak. Ezeket mi is használjuk. Közéjük tartozik a *napóra*, *rövidlátó*, *majomszeretet*, *hazafiúi*, *javasol*, *lebilincsel*, *elhibáz*, *udvarias*. Őt tartja a nyelvtudomány a régebbi magyar nyelvújítás első nagy alakjának, Faludi méltó elődjének, aki követőjét megelőzi az ilyen szavak használatában, mint *akadékoskodik*, *békétlenség*, *égbekiáltó*, *egybeforr*, *eszemiszom*, *gondatlanság*, *hebegés*, *helyrehoz*, *késedelmeskedik*, *kiforgat valamiből*, *ledönt*, *megirigyel*, *mély alázatosság*, *mosolygó ajak*, *öszve-szededet*, *pofon csap*, *szellőztet*, *vagyonos*, *visszakíván*. Az is valószínűnek mondható, hogy Csúzi az alkotója az *arany szabadság*, *csekélység*, *főpolgármester*, *házi szolga*, *újságolvasás* szavaknak.

Költői vénával is rendelkezett. Írt verseket, verssorokat, melyeket a szónoki beszédeibe is művészi beépített.

Írásaiban barokkos körmondatai színesek, változatosak, élvezetesek, szellemesek, lélekhez szólók. Embereket, embercsoportokat éles megfigyeléssel jellemez, beszédeiben gyakori kifejező eszköz a satíra. Ezekkel ironikusan egyénekhez szóló vagy társadalombírálatot mond. Sistergő példa erre a részegeskedés. A részeges városi mesterembert így látja, láttatja:

„Igen kár, egyéb aránt, ez a személy méltó volna becsületre, s akár melly felső hivatalra, de mivel gyakortább eszén kívül jár, mert kupákban botlik, kocsmatorok és részegeskedő ember.”

A páter megdorgált egy iszákos asszonyt, kettőjük közötti párbeszéd így hangzott el: Az asszony: - „A bor igen kedves, nem konty alá való a víz, állj félre páter moslékos vizeddel.” Csúzi ezt a következőkkel egészíti ki: - „A részeges embernek dögletes és igen nehéz szaga van, dögletes leheleti és mészkemence gyanánt égő feneketlen gyomra.”

Máshol mesteri rajzát adja a bujdosó szegény legénynek, - a betyárok elődjének, ily módon: „Hát ama bujdosó szegény legény vélték-e minémű gyümölcsöt gyümölcsözik?”

Meghúzá magát nagy alázatosan, s azt hinnéd, hatig sem tud számolni, de ha hat ökröt lát tétovázva rögtön megszámlálja, s azonnal elhajtja; ezért is hívják ekeszárasztónak. Ha kantártalan lovat lát a réten, megfogja, felzabolazza, s eszébe jut az a magyar közmondás, jobb lovon mint gyalog; amit szeme meglát, azt keze nem hagyja, préda nyeresége, lopás vitézsége, boroskancsó a neve, tobzódás jókedve. Szóval gonoszság minden cselekedete, és szentségtelen istentelenség.” Megfogalmazása szemléletes, népies, képszerű.

Csúzi pátert kuruc prédikátornak is tartották. Nem pusztán azért, mert tudták róla, hogy a kuruc seregben tábori lelkész volt. Szavakba öntötte haragját a népet szipolyozók ellen. Fogékony volt az emberi szenvedés iránt, részvétellel beszélt a paraszti nép nyomorúságáról. A népies próza irányába fejlesztett beszédei sokak előtt népszerűvé tették. Ezekben gyakorta hozta szóba Szent Lászlót, Nagy Lajost, Mátyás királyt és Fráter Györgyöt mint példaképeket, akik a hazáért sokat tettek. Szónoklatai hallgatóságai elé példaképnek állította őket.

Úgy látszik, szolgálatára Pápán nagyobb szükség volt, mert 1717-ben definitornak, discrétusnak és perjelnek ide választották meg. Perjelségre a következő káptalan s kinevezte, de működése ellen több panasz is elhangzott. A helyi rendtagok megbízottja, Túróczy Bertalan 1717. aug. 28-án írásos előterjesztést nyújtott be ellene. Főleg azzal vádolták, hogy a rendtagok nem kapták meg azt, ami nekik járt, a gyógyítás költségeit nem akarta kifizetni, rosszul gazdálkodott, ezzel szegénységre juttatta a rendházat. Az eljárás során a rendi tartományfőnök is ellene fordult. Védekezését, cáfolatait nem fogadták el. Nem választották meg újra perjelnek, ehelyett Pestre küldték lelkipásztorkodni. Ettől kezdve a még hátra lévő élete szinte vándorlássá vált. 1720-ban Pécsen hitszónok, 1721-ben Elefánton alperjel, 1722-25 között Máriavölgyön szolgált. 1725-től megint Pápára került, ezúttal hitszónoknak. Még ugyanebben az évben ismét Sajóládára költözik, immár harmadszor.

SAJÓLÁDON HARMADSZOR, UTOLJÁRA

Első ittléte óta tizennégy év telt el. Itt ezalatt sok minden megváltozott.

1715-ben tégláégető ház épült. Ebben égették azt a sok-sok téglát, amiből a későbbiekben a kolostor további szárnyait, a templomot és a kolostor teljes kerítését felépítették. 1718-ban a templomi szentély teljes hosszában megépült az új kriptá, amibe a szerzeteseket, később a papokat temették. Már Csúzi Zsigmond harmadik ittléte idején, 1725-1729 között tovább bővült a kolostor északi szárnya. Arról, hogy ebben neki volt-e valamilyen szerepe, nem maradt feljegyzés. Ő a keleti szárnyban lakott, ahol kevesen lehettek, mert még nem volt sok a férőhely. Mire a sajóládi kolostor elkészült, 50x40 méteres zárt épülettömböt alkotott, mint a többi nagy pálos kolostoregyüttes, pl. a Sátoraljaújhelyben lévő. A pálos templomok hossza is egységes: 33 méter, - így a sajóládi is.

Szerzetesi feladatai között bizonyára azt csinálta, amiben egész életében a legjobb volt, hitszónokolt, s áttekintette írásait. Elmélkedett, melybe beletartozott teljes szerzetesi életének végiggondolása. Eseményekben, történelmet alakító változásokban és alkotásokban gazdag élettel áldotta meg őt a Teremtő. Volt neki mit kiértékelni. 1729. július elején ment el minden élők útján a Mennyei Hazába. Teste a templom kriptájában porladt el. Tettei alkotásaiban 350 év múltán is élnek.

Milyen embernek látja Csúzi Zsigmondot a XXI. század embere? Élete mire ad példát nekünk?

Sokoldalú, figyelemreméltó egyéniséget ismertünk meg Csúzy Zsigmondban, a kurucvilág prédikátorában, a magyar barokk népies zamatú nyelvű művészeiben. Műveltsége tiszteltre méltó lehetett, s példát

adott az egész életen át tartó tanulásra. A rászabott köteleességek fáradhatatlan teljesítéséből is mintaszerűen kivette a részét mindenhol. Pápán, perjelségének vége felé személyisége megosztó volt, szellemi és gyakorlati tevékenységével, időnkénti szigorával rendtársait mintha iriggyé tette volna, olyannak tűnhetett, mintha velük nem egyenlőnek tartotta volna magát. Tény, hogy nem csak Pápán, de minden más állomáshelyén is kitűnt társai közül, de nem a kárukra, hanem a közösség javára. Alapjellemvonása volt az állhatatosság. Bátor férfi volt, ezért merte vállalni a tábori lelkészséget, s amint már tudjuk, ez életveszéllyel járt, de képes volt megvédeni önmagát. Hazaszeretetből is példát mutatott. Irodalmi munkásságát napjainkban is számon tartják és kutatják. Részesre és úttörője volt a magyar nyelv megújításának, Kazinczy Ferenc egyik elődének tekinthető. Ezek együtt úgy hatnak, mintha nem választana el minket 350 év. Sajólad lakói joggal lehetnek büszkéek arra, hogy Fráter Györgyön kívül kolostoruknak volt egy másik, országos hírű lakója is. Méltó arra, hogy a község emlékét megőrizze és ápolja.

Mit lehet tudni Csúz falu további sorsáról, jelenéről?

Elsődlegesen azt, hogy a Csúzi család leszármazottai, rokonai évszázadokon át a legjelentősebb helyi földbirtokosok voltak, egyben a római katolikus plébánia és templom mecénásai. E tények sok szállal összekötik a települést a családdal. Kastélyukat a XVII. században 12 hektárnyi, egzotikus fákkal és szobrokkal díszített park vette körül, ami az idők során az enyészeté lett. Alig hihető, de mégis igaz, hogy a községet a legszebb korában kilenc nemesi kúria és hét kastély ékesítette. Ebből érthető tehát, hogy Csúznak miért volt a szomszédos falvakhoz viszonyítva központi szerepe.

Ezt megelőzően 1554-ig itt pálos kolostor is volt, tehát 2 szállal rokonítja Sajóladdal. Jelenlegi temploma, amely 1750-1754 között épült, Szent Erzsébet nevet viseli. Csúznak 1938-ban 2596 lakója volt, zömében magyarok. A trianoni diktátumig a falu Komárom vármegye udvardi járásához tartozott. 1919-ben a csúziak szembeszálltak a bevonuló cseh megszállókkal, ezért a bukás után sokukat letartóztatták és halálra ítélték. Csak akkor hagyták őket életben, ha óvadékként fejenként 44.000 koronát fizettek értük.

Az életkörülmények jelentős megváltozása miatt a lakosság lélekszáma folyamatosan változott, ezen belül a nemzetiségi összetétel is átforgalmazódott. 1921-ben a lakók 92.4 %-a magyar, ez 2001-ben 64.4 %, 2011-ben már csak 53.9 %. A második világháborút követő időszakban, 1961-ben lakóinak száma 2.528 fő. Ekkor a helyieknek egy jól működő mezőgazdasági termelőszövetkezet biztosított munkát. 1989 után ez megszűnt. Ötven év alatt lakóinak száma csaknem 1.000 fővel, egy falunyi emberrel csökkent 1.695 főre, ebből 914 volt magyar.

A kastély részlete

A Csúzy kastélyt 1945 után államosították, és sokféle módon hasznosították. Volt, amikor átalakították lakásoknak, de üzemelt benne pékség és üvegező műhely is. A rendszerváltás előtt a poprádi vagongyár tulajdonába került. A hajdan gyönyörű építmény a sok rossz gazda lelketlen használata következtében annyira lepusztult, hogy el akarták bontani. Szerencsére ez nem következett be, 1998-ban az eredeti állapotába visszaállították, kívül-belül felújították, régi fényében és eleganciájában egy állandó kiállításnak ad otthont. 2002 óta védett műemlék.

Forrás a szómagyarázathoz: Magyar Katolikus Lexikon II., IV, X. és XI kötetei Szent István Társulat, Budapest, 2001.

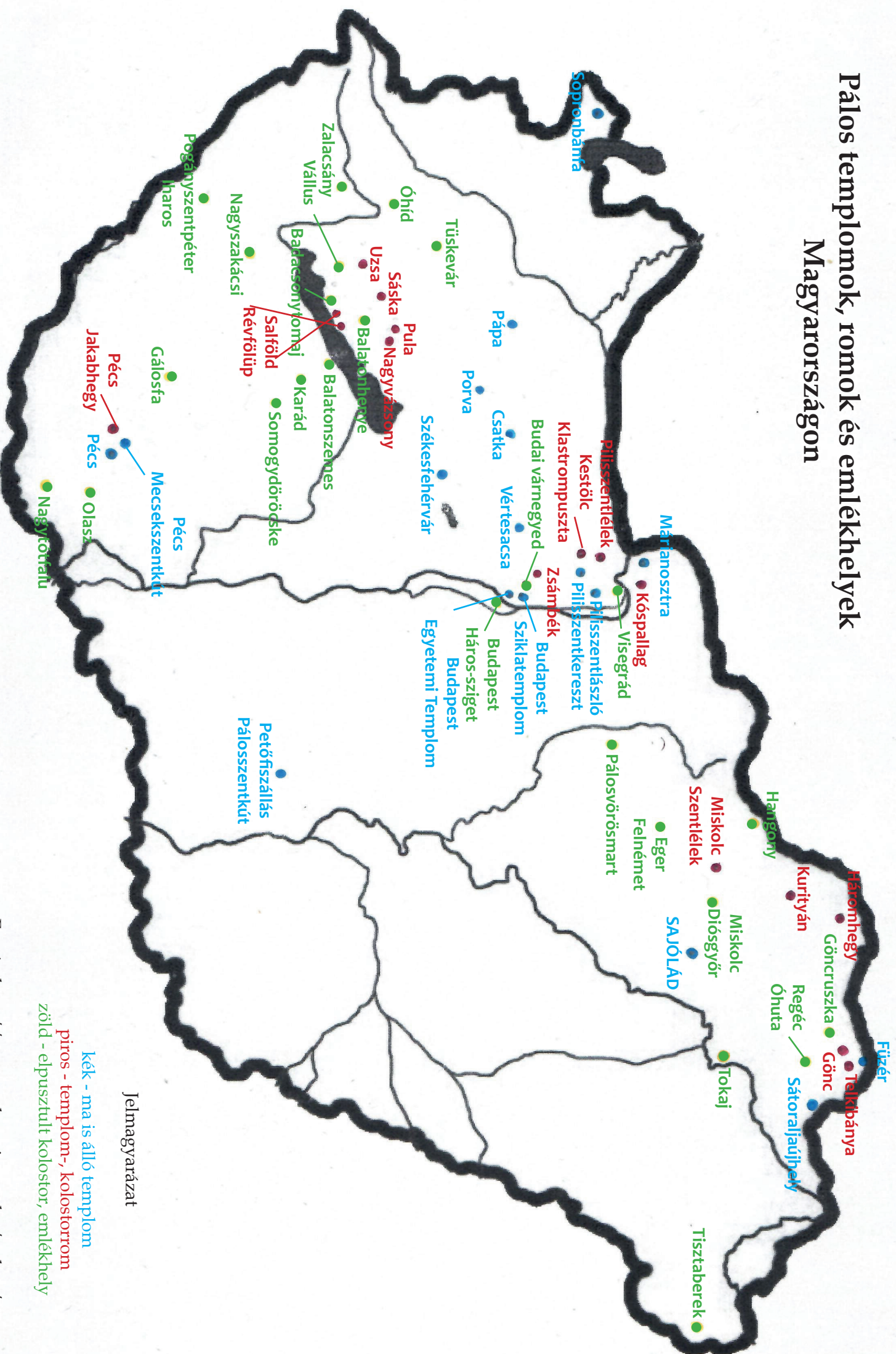
Felhasznált irodalom:

1. Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre 2. Az egri érsek egyháztartománya (Pest 1872) I.fejezet. Az egri főegyházmegeye
2. Egyháztörténet I. 1943. Esze Tamás: Tábori papok Rákóczi Ferenc hadseregében 54.old.
3. U.o. 63.old.
4. Borsod vm. It. Act. Mat. II. fasc.1.nro 706
5. Csúzi Zsigmond: Zengő sípszó 18-19.old. Pozsony 1723.
6. Magyar Katolikus Lexikon II., IV, X. és XI kötetei Szent István Társulat, Budapest, 2001.
7. Oravetz Ferenc: Csúz: kúriák, kastélyok faluja és a Csúzy nemesi család (Komárom, KT. Kiadó 2009.)

Budapest, 2020. márciusában **Farkas Ferenc**
nyugd. isk.igazgató – helytörténet-kutató

A szövegben előforduló latin szavak és szakkifejezések jelentése:
concilium = a rendtagok gyűlése
definitor = rendtartományi tanácsadó
discretus = hivatali és levéltitkok tudója, ill. vitás kérdések vizsgálója
helynök = szolgálatra kijelölt személy
kormányzó = a szerzetesi közösség vezetője
perjel = a szerzetesház, kolostor előljárója
provinciális = több rendházból álló rendtartomány előljárója, tartományfőnök
rendi káptalan = szerzetesi közösség közügyeket tárgyaló gyűlése
definitor = a szabályok betartásának ellenőre
alperjel = a kolostor előljárójának helyettese
conversus = fizikai munkát végző páter
kauzádat = okodat, jogcímedet
artikulus = cikk, cikkely, törvénycikk
substitutus secretarius = másod-titkár
*aligeál = ??? (nem található)

Pálos templomok, romok és emlékhelyek Magyarországon

Jelmagyarázat

kék - ma is álló templom
piros - templom-, kolostorrom
zöld - elpusztult kolostor, emlékhely